

פרשת לך-לך תשע"ד
מי היתה הגר?

רש"י

(א) **שפחה מצרית** - בת פרעה היתה, כשראה נסים שנעשה לשרה אמר מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר: (ב) **אולי אבנה ממנה** - לימד על מי שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרוס: **אבנה ממנה** - בזכות שאכניס צרתי לתוך ביתי: **לקול שרי** - לרוח הקודש שבה: (ג) **ותקח שרי** - לקחתה בדברים אשריך שזכית לידבק בגוף קדוש כזה: **מקץ עשר שנים** - מועד הקבוע לאשה ששהתה עשר שנים ולא ילדה לבעלה חייב לישא אחרת: **לשבת אברם וגוי** - מגיד שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו מן המנין, לפי שלא נאמר לו (לעיל יב ב) ואעשך לגוי גדול, עד שיבא לארץ ישראל: (ד) **ויבא אל הגר ותהר** - מביאה ראשונה: **ותקל גברתה בעיניה** - אמרה שרי זו אין סתרה כגלויה, מראה עצמה כאלו היא צדקת ואינה צדקת, שלא זכתה להריון כל השנים הללו, ואני נתעברתי מביאה ראשונה: (ה) **חמסי עליך** - חמס העשוי לי, עליך אני מטיל העונש, כשהתפללת להקב"ה מה תתן לי ואנכי הולך עירי, לא התפללת אלא עליך, והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני נפקדת עמך. ועוד, דבריך אתה חומס ממני שאתה שומע בזיוני ושותק: **אנכי נתתי שפחתי וגוי בני וביניך** - כל ביני וביניך שבמקרא חסר, וזה מלא, קרי ביה וביניך שהכניסה עין הרע בעיבורה של הגר והפילה עוברתה, הוא שהמלאך אומר להגר הנך הרה, והלא כבר הרתה והוא מבשר לה שתהר, אלא מלמד שהפילה הריון הראשון: (ו) **ותענה שרי** - היתה משעבדת בה בקושי: (ח) **אי מזה באת** - מהיכן באת. יודע היה,

בראשית פרק טז

(א) **ושרי אשת אברם** לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה הגר: (ב) **ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני יקנך מלדת בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה וישמע אברם לקול שרי: (ג) ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתי מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ פנעו ותתן אתה לאברם אישה לו לאשה: (ד) ויבא אל הגר ותהר ותאמר ותקל גברתה בעיניה: (ה) ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניה ישפט יקנך ביני וביניך: (ו) ויאמר אברם אל שרי הנה שפחתי בידך עשי לה הטוב בעיניך ותענה שרי ותברח מפניה: (ז) וימצאה מלאך יקנך על עין המים במדבר על העין בדרך שור: (ח) ויאמר הגר שפחתי שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי ברחתי: (ט) ויאמר לה מלאך יקנך שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה: (י) ויאמר לה מלאך יקנך חרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרב: (יא) ויאמר לה מלאך יקנך הנה הרה וילדת בן וקראת שמו ישמעאל כי שמע יקנך אל עניך: (יב) והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו ועל פני כל אחיו לשכן: (יג) ותקרא שם יקנך הדבר אליה אתה אל ראי כי אמרה הגם הלם ראיתי אחרי ראי: (יד) על כן קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין קדש ובין ברד: (טו) ותלד הגר לאברם בן ויקרא אברם שם בנו אשר ילדה הגר ישמעאל: (טז) ואברם בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם:**

אלא ליתן לה פתח ליכנס עמה בדברים. ולשון אי מזה, איה המקום שתאמר עליו מזה אני בא: (ט) **ויאמר לה מלאך ה' וגוי** - על כל אמירה היה שלוח לה מלאך אחר, לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה: (יא) **הנה הרה** - כשתשובי תהרי, כמו (שופטים יג ז) הנך הרה, דאשת מנוח: **וילדת בן** - כמו ויולדת, ודומה לו (ירמיה כב כג) ישבת בלבנון מקננת בארזים: **וקראת שמו** - צווי הוא, כמו שאומר לזכר (יז יט) וקראת את שמו יצחק: (יב) **פרא אדם** - אוהב מדברות לצוד חיות, כמו שכתוב (כא כ) - (כא) ויהי רובה קשת וישב במדבר פארן: **ידו בכל - לסטים: ויד כל בו** - הכל שונאין אותו ומתגרין בו: **ועל פני כל אחיו ישכן** - שיהיה זרעו גדול: (יג) **אתה אל ראי** - נקוד חטף קמ"ץ מפני שהוא שם דבר, אלוה הראיה, שרואה בעלבו של עלובין: **הגם הלום** - לשון תימה, וכי סבורה הייתי שאף הלום במדברות ראיתי שלוחו של מקום אחרי רואי אותם בביתו של אברהם, ששם הייתי רגילה לראות מלאכים. ותדע שהיתה רגילה לראותם שהרי מנוח ראה את המלאך פעם אחת ואמר (שופטים יג כב) מות נמות, וזו ראתה ארבעה פעמים זה אחר זה ולא חרדה: (יד) **באר לחי ראי** - כתרגומו בארא דמלאך קימא אתחזי עלה: (טו) **ויקרא אברם שם וגוי** - אף על פי שלא שמע אברם דברי המלאך שאמר (פסוק יא) וקראת שמו ישמעאל, שרתה רוח הקודש עליו וקראו ישמעאל: (טז) **ואברם בן שמונים שנה וגוי** - לשבחו של ישמעאל נכתב, להודיע שהיה בן שלש עשרה שנה כשנימול ולא עכב:

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored in memory of Mr. Gerald Moskowitz z"l by his family.
לעי"נ גרשון אלטר בן יהודה וולף ז"ל

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.

בראשית פרק כא

(ה) וְאֶבְרָהָם בֶּן מֵאָת שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת יִצְחָק
 בְּנֹו: (ו) וַתֹּאמֶר שָׂרָה צָחִק עֲשָׂה לִי אֱלֹהִים כֹּל
 הַשְּׂמֵעַ יִצְחָק לִי: (ז) וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם
 הַיְנִיקָה בְּנִים שָׂרָה כִּי יִלְדֹתִי בֶן לְזַקְנִי: (ח) וַיְגִדֵּל
 הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אֶבְרָהָם מִשְׁתָּה גְדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֹל
 אֶת יִצְחָק: (ט) וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִי
 אֲשֶׁר יִלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק: (י) וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם
 גֵּרְשׁ הָאֵמָה הַזֹּאת וְאֵת בְּנָהּ כִּי לֹא יִירָשׁ בֶּן הָאֵמָה
 הַזֹּאת עִם בְּנֵי עַם יִצְחָק: (יא) וַיֵּרַע הַדָּבָר מְאֹד
 בְּעֵינֵי אֶבְרָהָם עַל אֹדוֹת בְּנֹו: (יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 אֶל אֶבְרָהָם אֵל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל הַנְּעָר וְעַל אֲמֹתֶיךָ כֹּל
 אֲשֶׁר תֹּאמַר אֲלֶיךָ שָׂרָה שְׂמַע בְּקֹלָהּ כִּי בִיצְחָק
 יִקְרָא לָךְ זָרַע: (יג) וְגַם אֶת בֶּן הָאֵמָה לְגוֹי אֲשִׁימֶנּוּ
 כִּי זָרַעְךָ הוּא:

רש"י
 (ו) **יצחק לי** - ישמח עלי. ומדרש אגדה הרבה
 עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום,
 הרבה תפלות נענו עמה, ורב שחוק היה בעולם:
 (ז) **מי מלל לאברהם** - לשון שבח וחשיבות, ראו
 מי הוא ומה הוא, שומר הבטחתו, הקב"ה מבטיח
 ועושה: **מלל** - שינה הכתוב ולא אמר דבר,
 גימטריה שלו מאה, כלומר לסוף מאה לאברהם:
היניקה בנים שרה - ומהו בנים לשון רבים, ביום
 המשתה הביאו השרות את בניהן עמהן והיניקה
 אותם שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא אסופי
 הביאה מן השוק: (ח) **ויגמל** - לסוף עשרים וארבע
 חדש: **משתה גדול** - שהיו שם גדולי הדור, שם
 ועבר ואבימלך: (ט) **מצחק** - לשון עבודה זרה, כמו
 שנאמר (שמות לב ו) ויקומו לצחק. דבר אחר לשון
 גילוי עריות, כמה דתימא (להלן לט יז) לצחק בי.

דבר אחר לשון רציחה כמו (ש"ב ב יד) יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו וגו': (י) **עם בני וגו'** - מתשובת
 שרה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירושה ואומר אני בכור
 ונוטל פי שנים, ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חצים, כדאת אמר (משלי כו יח - יט) כמתלהלה
 היורה זקים וגו' ואמר הלא משחק אני: **עם בני עם יצחק** - מכיון שהוא בני אפילו אם אינו הגון
 כיצחק, או הגון כיצחק אפילו אם אינו בני, אין זה כדאי לירש עמו, קל וחומר עם בני עם יצחק
 ששתיהן בו: (יא) **על אודות בנו** - ששמע שיצא לתרבות רעה. ופשוטו על שאמרה לו לשלחו: (יב) **שמע**
בקולה - למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בבניאיות:

משך חכמה

(יב) **כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה** - דע דהנפש של האדם הוא שכל נבדל רק שלא נשתלם עד
 בואו לעולם ואז נעשה מנבדל מחובר להמין ואחרי הפרד החומר אז דבוק לנפש זולתו במה שהשתלם
 ממנו וזה אינו מובן למי שדבוק בחומר ולכן מצאנו בגמ' (בבא קמא קיא:): כד שכיבנא ר' אושעיא נפיק
 לוותי דמתריצנא מתנני' כותי' הרי דהנפשות דבוקות ומיוחסות זה לזה במה שנשתלמה אחת מחברתה,
 והנה אמרו שבת קמ"ו עד ג' דורות לא פסקה כו' כי מאברהם נטלה שרה את הטוב והזוהמה נטלה
 הגר ובאברהם היה הזוהמה מה שטעה בידיעת אלדות טרם שהכיר את בוראו ושרה ברה ממנו הצדק
 והטוב לבד לכן ילדה את יצחק ולכן נאמר כל אשר כו' שהיא אינה בוררת רק הטוב לכן המליצו ז"ל
 בפרק חזקת (בבא בתרא נח) לר' בנאה וכו' דחזי דגני אברהם בכנפי דשרה וקא מעיינה בראשו שרואה
 רק לברור הטוב מראשי' והדיעות הצודקות והקדושות אשר העלה בעצם עיונו אחרי הכרתו את בוראו
 בשלמות בזה האופן הוא מיוחס הבור הנפשות וצורותיהם הנבדלות במה שנשתלמו זה מזה ויעוין
 שו"ת רשב"א סי' תמ"ה להבדרשי בזה.

רבי צדוק הכהן מלובלין - ספר קומץ המנחה (חלק ב) אות נט

והגר המצרית היא המולידה הזימה והכשפים ובבגרותה הולידה ישמעאל שמלא זימה וזה
 היה קודם לידת יצחק ועקידה שעדיין לא נתבררה אהבת אברהם בכל הנסיונות וישמעאל הוא
 הפסולת שמצידו לכך היו אז הנישואין על פי שרה המולדת יצחק ועל פי הבירור עיין מה
 שנתבאר לעיל (אות ל"ח ומ"ז) אבל בזקנותה שכבר הולידה הזימה נקראת קטורה שנשמרה
 מעכשיו מזימה בזקנות שכבר יצא ממנה והולידה עכשיו בני קדם מלא כשפים וזה ממש היפך
 ממדת אברהם כנזכר לעיל שהוא היפך גמילות חסד לכך אמרו ז"ל (בראשית רבה ס"א, ד')
 ויוסף על פי הדיבור שדבר זה הוא מצד השם יתברך שזה לעומת זה עשה אלהים לכן אמרו ז"ל
 (זבחים ס"ב ע"ב) ושמה יוחני עיין שם כי יוחני הוא שם לכח הכשפים כמו שנתבאר במקום
 אחר עיין מה שאמרו (מנחות פ"ה.) מכשפי מצרים יוחני וממרא שיוחני כשפים שמצד האשה
 כמו שאמרו (סוטה כ"ב.) יוחני בת רטיבא עיין שם (ויוחני בגימטריא שמונים וארבע כמו
 שנתבאר במקום אחר על שמונים וארבע שנה שלא ראה יעקב קרי שבמספר כך הוא העדר
 הזימה שמצד הזקנות) שהיא אשה וממרא שמצד האיש ואין כאן מקומו: